

AKTUÁLNĚ O LITERATUŘE

Dobrý voják Josef Švejk dobývá stránky odborného tisku

(Encyklopedie nejen pro milovníky Švejka)

Ladislav Voják

Ne, neobávejte se neumětelského plagiátu. Nebudu tu po vzoru cimrmanologů a ve žhavé polemice s nimi dokazovat, že u zrodu našeho moderního právního řádu a netotalitní právní vědy stál Josef Švejk (a in eventum i Jára Cimrman). I když, jak dokazují poslední, konečně zase seriózní a nikým nemanipulované výzkumy spojených specializovaných týmů pod vedením univ. prof. Dr.h.c. JUDr. Patko Rydlíka, DrSc. a univ. prof. PhDr. et RSDr. Jiřího Plebánka, PhD., když Josef Švejk, doporučený na toto místo Járou Cimrmanem, jemuž jako protislužbu obstaral čistokrevného a neobyčejně přítulného pitbulla Ňafku, 1. června roku 1911, tedy v den, na který připadlo sté výročí vydání Všeobecného občanského zákoníku rakouského, uklízel v pracovně prezidenta České akademie věd a umění a univ. prof. JUDr. Antonína rytíře Randy, ...

Ne, plagiát to skutečně nebude. A Josef Švejk vlastně ani nezůstane hlavním hrdinou následujících řádků. Zřejmě se mnou však budete souhlasit, když napíšete, že dobrého vojáka J. Š. máme chtít nechtět my čeští muži (a některé ženy) hluboko pod kůží. Je nás mnoho, kteří jsme Haškovu knihu přečetli, někteří dokonce mnohokrát, takže z ní dokáží citovat celé pasáže. Další aspoň zaujaly filmy se skvělým Rudolfem Hrušínským, jako vystříženým z Ladvých ilustrací. Jiní mnohokrát slyšeli a sami i používají mnohé zlidovělé Haškovy sentence. Nu a zbylí alespoň znají z hospody neautentické, Švejkem nikdy nepronesené, ale dobře odpozorované heslo: „To chce klid!“ Málokomu z nás je proto dobrý voják Švejk úplně lhostejný. Většina z nás jej buď má ráda, chápe jej a potutelně se směje jeho okolí a způsobu, jakým je udatný voják vnímal a komentoval, nebo se pohoršuje nad tím, jak se někomu může na takovém budižkničemu něco líbit, zvlášť, když bychom v naší nemocné době (kterou ostatně mají na svědomí právě a především nepoučitelní čeští švejci) potřebovali zcela jiné, mužné, přímé a průrazné hrdiny.

Nevim zda podobné úvahy, ale určitě láska

k Haškově knize a jejímu hlavnímu hrdinovi vnukly Milanu Hodíkovi a Pavlu Landovi skvělý nápad sestavit – jak by mohla znít dobová upoutávka – „pro potěchu i k poučení velectěného obecního“ dvoudílnou *Encyklopedii pro milovníky Švejka s mnoha vyobrazeními* (autorem prvního dílu je Milan Hodík, pod druhým – pro pokročilé – jsou podepsáni oba autoři, vydala Academia, Praha 1998 a 1999, 315 a 366 stran, ISBN 80-200-0672-9, ISBN 80-200-0781-4). Tato kniha skutečně potěší, a to nejen proto, že čtenáři připomene jednotlivé příběhy, situace a postavy Haškova románu, ale také díky humornému a moudrému nadhledu jejích autorů. Marně jsem si lámal hlavu, jak to vtípně napsat, až jsem otočil druhý díl knihy na zadní stranu obálky, kde s kouzlem nechtěného autoři – jak je dnes zvykem – propagují své dílo citacemi pochvalných kritik na první díl. Tam jsem totiž našel tak nádherně vystříženou pochvalu, že jsem se vzdal naděje cokoliv aspoň srovnatelného vymyslet. Takže cituji: „V neposlední řadě je třeba uvést, že tvůrcům lexikonu je humor blízký asi tak, jak vzdálena byla Habsburkům myšlenka sokolská“ (Jan Mervart, Moravské noviny – Rovnost, 28. ledna 1999).

Abych se však dostal in medias res a vysvětlil, proč jsem – ač to na první pohled vypadá jako pěkná švejkovina – napsal tuto recenzi pro odborný právnícký časopis: Hodíkova a Landova encyklopedie není jen úsměvnou knihou, ale je také – a snad i především – knihou k poučení. Ostatně, že poučení s humorem je ta nejlepší kombinace, objevili již jiní a již velmi, velmi dávno.

Čas, ten vytrénovaný a anaboliky napumpovaný atlet, zrychluje svůj sprint nejen ze subjektivního pohledu stárnoucího jedince, ale i objektivně. Naším dětem je nepochopitelné, že jsme před pár lety neznali mobilní telefon (a léta čekali na pevnou linku). Smějí se tomu, že supermoderní počítač ještě nedávno zaplnil celou místnost. To, že se v domech vytápěla každá místnost zvlášť, je pro ně dávny středověk. A policejní knížka ... (i když člověk

nikdy neví, možná se tento veledůležitý dokument paní a dívek lehčích mravů opět stane běžnou a známou rekvizitou). Ale co si budeme zapírat, nejen naše děti jsou z některých Haškových výrazů tak říkajíc na větvi. Ani potencionálnímu padesátníkovi, pokud příliš nenačichl němčinou a historií, mnoho neřeknou výrazy jako misgrubna, vechtr nebo osoby jako Wenzel Olič či Cesare Lombroso a řada dalších. Když tedy autoři osvětlují dobové termíny, které již vypadly z našeho slovníku, protože se vázaly ke skutečností, jež z našeho života vymizely, nebo protože je nahradily termíny modernější, když připomínají osoby a události, které kdysi hýbaly světem i našimi malými českými poměry, když vysvětlují čtenářům smysl a původ dobových i dodnes používaných rčení nebo když přibližují místa, k nimž se děj Haškova románu pojí, malují před námi pestrý a poutavý obraz už téměř neznámého světa ze začátku právě končícího století a z dob ještě starších.

Nevím, jestli každého, ale řekl bych, že určitě každého právníka nad stránkami této netradiční encyklopedie „ze života“ zaujme, jak často v ní narazí na právníké výrazy a na skutečnosti související s organizací státního aparátu či s aplikací trestněprávních, občanskoprávních a jiných předpisů. Hned na prvních stránkách prvního dílu najde výčet nejvýznamnějších politických atentátů, spáchaných v posledních padesáti letech před slavným Sarajevem, kdy „nám zabili Ferdinanda“, doví se, z jakých příčin se podle Caesarea Lombrosa z člověka může stát politický zločinec, zjistí, jak žil, z čeho byl obžalován a k jakému trestu byl odsouzen „Babinskej, známej lotr mexickej“, kdo byli buršáci, kdy v Rakousku zřídili státní policii nebo co označujeme jako corpus delicti, může si číst z fotokopie známého manifestu „Mým národům“, jímž František Josef prostřednic-

tvím „milého hraběte Stürgkha“ oznámil, že 28. července 1914 začala válka s maličkým Srbskem, z níž se za pár týdnů stal konflikt, jaký svět do té doby nepoznal, seznámí se s četnickou služební instrukcí úsměvně popisující povinnosti četníka – a to jsem, prosím, u písmene Č prvního „začátečnického“ dílu!

Místo dalšího pokračování ještě nahlédnu do seznamu použité literatury, protože také napovídá, že právník najde knize spoustu zajímavých informací. Autoři při sestavování hesel použili mimo jiné odborné výklady o ústavě a správě rakousko-uherského mocnářství, dlouhou řadu vojenských služebních předpisů, trestní zákon, trestní řád, výklad trestního práva policejního, četnické předpisy a instrukci pro obecní stráž, kodex kanonického práva, výklad konfesního a církevního práva, komentář ke všeobecnému občanskému zákoníku rakouskému, výklady naší kolegyně I. Schelleové o konkurzním řízení, patentní zákon, učebnici mezinárodního práva veřejného, Veselého Všeobecný slovník právní, Slovník naučný Františka Ladislava Riegra, Kinclovy Všeobecné dějiny státu a práva, časopis Kriminalistika nebo Věstník československého ministerstva vnitra.

„Každé zapírání ztěžuje přiznání a naopak“ – tak pravil Švejk. Přesto dobrovolně přiznávám, protože nemá smysl to zapírat, že mám pro tohoto bodrého pána, ale i pro právo a jeho historii slabost. Doufám, že v tom nejsem sám a že se zpřízněné duše najdou i v redakční radě. A snad tento ctihodný orgán uzná, že tak originální knihu stojí za to připomenout i na stránkách odborného časopisu (všimněte si, vydala ji Academia!), nehodí můj text do koše a pustí jej k dalším zpřízněným duším mezi čtenáři.